

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI 4K MODEL ASOSIDA
O'QITIISH**

Tilavova M.M.

*Buxoro davlat pedagogika instituti,
Boshlang'ich ta'lim kafedrasi professori, p.f.n,*

Ne'matova N.U,

Osiyo xalqaro universiteti magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini 4K modeli asosida o'qitish metodikasi bayon etilgan bo'lib ushbu faoliyatning pedagogik imkoniyatlari ochib berilgan. Kichik yoshdagi bolalarda ijodiy hamda tanqidiy fikrlashning dolzarbligi, zamonaviy ta'lim yondashuvlari asosida o'quvchilar ijodiy hamda tanqidiy fikrlash qobiliyatini tashkil etish samaradorligi haqida bayon etilgan.*

Kalit so'zlar: *o'quvchi, o'qituvchi, axborot, 4"K" modeli, elektron texnologiyalar, boshlang'ich ta'lim, o'quv motivlari, tafakkur, xotira, intellekt, mantiq, inson, muammo, shaxs, pedagogika.*

Respublikamizda 2020-yil 23-sentabrdagi yangi tahrirdagi "Ta'lim to'g'risida" gi qonunni qabul qilinganligi, maktab ta'lim tizimining ma'naviy - axloqiy tarbiyasida muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 5712-son Farmonida 2030-yilga kelib xalqaro baholash reytingida jahonning birinchi 30 ta ilg'or mamlakatlari qatoriga kirishiga erishish hamda xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish asosida o'quvchilarning o'qish, matematika va tabiiy yo'nalishdagi fanlardan savodxonlik darajasini baholashga yo'naltirilgan ta'lim sifatini baholashning milliy tizimini yaratish vazifalari belgilangan Biz raqamli texnologiyalar asrida, ta'lim karyerada muvaffaqiyat qozonishning, turmush farovonligini oshirishning bosh omiliga aylangan davrda yashayapmiz. Zamonaviy ta'lim bizning

nafaqat bilim va ko'nikmalarimizni belgilab beruvchi mezon, balki bizning dunyoqarashimizni, bizning dunyo taraqqiyotiga qo'shadigan hissamizni ham aks ettiruvchi muhim qadriyatdir.

Zamonaviy ta'lim dunyodagi tinimsiz o'zgarishlarga ko'nikkan, turli muammo va to'siqlarga tayyor turadigan professionallarning yangi avlodini shakllantirmoqda. Bunday ta'lim o'quvchilarni nafaqat amaliy ko'nikmalar bilan, balki o'quvchilarga bugungi kunda zarur bo'lgan zamonaviy kompetensiyalarni rivojlantirishga yordam beradigan o'quv texnikalari bilan ta'minlaydi. Bugun dunyoda "ijtimoiy ko'nikmalar"ga (soft skills) ega bo'lgan mutaxassislarga ehtiyoj ortib, ayni paytda "kasbiy ko'nikmalar" (hard skills) o'zining birinchi darajali ahamiyatini yo'qotib bormoqda. Boshlang'ich sinflarda, ayniqsa, birinchi sinfda o'quvchilarga o'qitishda o'quvchining yoshi, fiziologik, texnikaviy axborot olish kerak Hozirgi davr o'qituvchi va o'quvchi oldiga katta talablar qo'yimoqda, bu talablarning eng asosiysi - darsning samaradorligi, uning sifatliiligi, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalariga, maktablardagi turli xil o'quv mashg'ulotlari, ularni tashkil qilinishi va u orqali o'quvchilarni turli bilim va ko'nikmalarni egallab olishidir. Bugungi kunda ta'lim jarayonini to'g'ri va samarali tashkil qilishda innovatsion texnologiyalar, texnik vositalarning, jumladan, zamonaviy kompyuterlarning o'rni beqiyosdir.

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida interfaol metodlar va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish kundan-kunga ortib bormoqda. Bunday bo'lishining sabablaridan biri, shu vaqtgacha an'anaviy ta'limda o'quvchilar faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish esa ularni egallayotgan bilimlarini o'zlari qidirib topish, mustaqil o'rganish va fikrlash, tahlil qilish, hatto yakuniy xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishga o'rgatadi. O'qituvchi bu jarayonda shaxs rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik funksiyasini bajaradi. Zamonaviy ta'lim bugungi kun o'quvchilariga quyidagilarni o'rgatishi kerak: Kompleks vazifalarni hal qilish; Bilimlar, mantiq, tahlil, mushohadaga tayangan holda tanqidiy fikrlash, fikr-mulohazalarni shakllantirib, qaror qabul qilish; Ijodiy fikrlash; Insonlar bilan hamkorlik qilish; Jamoada ishlash; O'zining

va boshqalarning emotsiyalarini (his-tuyg'ularini) to'g'ri baholash, ularni boshqarish, emotsional intellektga ega bo'lish; Diqqatni bir vazifadan boshqasiga tez qarata olish, moslashuvchan bo'lish.

Buning uchun ta'lim jarayonida "4K" modelini qo'llash kerak.

Yangi o'quv yilidan boshlab boshlang'ich sinf o'quvchilari yangi avlod darsliklari asosida ta'lim oladi. Darsliklarning asosiy xususiyatlaridan biri – ularning 4K tamoyili asosida ishlab chiqilganidadir. Ya'ni bu tamoyilda quruq ma'lumotlarni yodlatish yoki shunchaki o'qish yozishni o'rgatish bilan cheklanilmaydi. O'quvchilar nafaqat fanlarni, balki XXI asrda zarur bo'lgan hayotiy ko'nikmalarni ham o'rganadi.

Yangi innovatsion yondashuvni O'zbekiston maktablarida joriy etishdan oldin xorijiy tajribalar ham o'rganildi. Singapur, Xitoy, Angliya, Finlandiya, Estoniya kabi ta'limi ilg'or mamlakatlar o'quvchilarda 4K tamoyilini o'z ichiga olgan XXI asr ko'nikmalarini rivojlantirishga asosiy e'tibor qaratadi.

4 "K" modeli

1. Kritik (tanqidiy) fikrlash (Critical Thinking);
2. Kreativlik (ijodiy yondashuv) (Creativity);
3. Kommunikatsiya (Communication);
4. Kollaboratsiya: (Collaboration:).

4K ko'nikmalar

Tanqidiy fikrlash, tahlil – topshiriqni alohida kichik vazifalarga bo'lish, masalalarni yechishning yakuniy algoritmlarini yaratish qobiliyati; baholash – kirish va chiqish ma'lumotlarining sifati va muvofiqligini baholash qobiliyati; tushuntirish – o'z nuqtayi nazarini dalillash, mantiqiy-bog'liq izchil matnlar qurish; maqsadlarni belgilash – erishish mumkin bo'lgan maqsadlarni to'g'ri shakllantirish, zarur ma'lumotlarni va uning yetarliligini aniqlash, shu asosda mustaqil xulosalar chiqarish qobiliyati; o'zini boshqara bilish – o'z-o'zini tekshirish, xulosalarni tuzatish va mulohaza yuritish (refleksiya); modellashtirish – amaliy vaziyatni sifatli tahlil qilish va vazifalarni hal qilish uchun vaziyatni mavhum modeli bilan almashtirish qobiliyati; o'rganilayotgan predmetga turli nuqtalyi nazardan qarash amaliyoti; kuzatish va o'lchovlarni rejalashtirish va amalga oshirish amaliyoti; muammolarni hal qilish

malakalarini rivojlantirish; dalillarni ajrata olish, ularni shakllantirish va baholash qobiliyati; strategik fikrlash.

Kreativlik (Ijodkorlik) ko'nikmasi, qiziquvchanlik – tevarak-atrofdagi olamga qiziqish va u haqida ko'proq bilishga intilish, dunyo obyektlari o'rtasidagi sabab-natija munosabatlarini aniqlash, axborotni mustaqil izlash va o'z savollariga javob topish qobiliyati; tasavvur – ko'plab original va nostandart g'oyalarni ishlab chiqish qobiliyati; optimallashtirish – maqsadga tez va samarali erishish uchun bir nechta usullarni solishtirish qobiliyati; g'oyalarni rivojlantirish -g'oyalarni turli nuqtayi nazardan baholash, ularning kuchli va zaif tomonlarini izlash, o'zgaruvchan sharoitlarda va yangi ma'lumotlarning paydo bo'lishida o'z faoliyatini tezda qayta qurish qobiliyati.

Muloqot qilish ko'nikmasi, muloqotdan cho'chimaslik va muloqotni uyushtira bilish qobiliyati, savollar berish va ularga javob berishga tayyorlik, muloqot maqsadi va mazmuniga, shuningdek, suhbatdoshga moslashish qobiliyati; muloqotchanlik maqsadlariga erishishda verbal va noverbal vositalardan foydalanish qobiliyati; muloqot qoidalari ma'nosini tushunish va ishonch darajasini oshirish; boshqa odamlarning fikrini tinglashni o'rganish; o'zining ijobiy obrazi shakllanishini ta'minlash; 'z fikr va his-tuyg'ularini ifodalash amaliyoti; taqdim etish, qabul qilish va qayta aloqani aks ettirish amaliyoti; o'z fikrlari va mulohazalarini aniq dalillash amaliyoti; katta va kichik jamoada boshqalar bilan ishlash amaliyoti.

Jamoaviy ishlash ko'nikmasi umumiy maqsadlarni o'z maqsadidek qabul qilish qobiliyati, ularga erishish uchun birgalikda harakat yo'nalishini qurish qobiliyati; ijtimoiy o'zaro ta'sir, ya'ni umumiy maqsadlarni muvokama qilish, muzokaralar olib borish, o'z harakatlarini boshqa odamlarning harakatlari bilan muvofiqlashtirish; o'z rejalari va g'oyalarini amalga oshirish uchun yetakchilik ko'nikmalarini va o'z jamoasini shakllantirish qobiliyatini rivojlantirish; o'z zimmasiga olgan majburiyatlarni bajarish; mustaqillik va avtonomiya va tashabbuskorlik.

Boshlang'ich ta'lim umumiy o'rta ta'limning poydevori hisoblanadi. Shu bois mamlakatimizda boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishga alohida e'tibor berilmoqda. O'qituvchilar darsda ilg'or pedagogik texnologiyalar va o'qitishning interfaol

usullaridan keng foydalanmoqda. Har bir ta'lim muassasasida boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun qiziqarli o'quv-metodik adabiyotlar, jumladan, elektron resurslarning katta zaxirasi mavjud. Sifatli ta'limiy faoliyatni multimedia materiallari orqali tashkil etish an'anaviy uslublarga nisbatan afzalligini o'qituvchilar anglab yetdi.

Boshlang'ich sinflarda ona Vatanga muhabbat va sadoqat, ona tilini o'qitishda tilga hurmat, shu bilan birga o'zbek tilining qanchalik boy til ekanligini anglash, o'qish va orfografik til me'yorlariga amal qilishni dars jarayonida tadbiq etish lozim.

ADABIYOTLAR RO'XATI:

1. O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi "Ta'lim to'g'risida" gi qonuni. O'RQ-637-son 23. 09. 2020. Ta'lim to'g'risida (lex.uz)
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash" to'g'risida 2019-yil 29-aprel, 5712-sonli Farmoni.
3. Adizov B. R., Khamroev A. R. Modeling activities of teachers when designing creative activities of students // Ilmiy xabarnoma. – C. 69.
4. Abdullayeva Q., Ochilov M., Nazarov K., Fuzailov S., Bikboyeva N. Boshlang'ich maktab darsliklarini yaratish mezonlari. – T.: OzPFITI, 1994. – 29 b.